

УДК 81'255.4=811.111=811.161.2
DOI 10.32999/ksu2413-3337/2019-35-9

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКИХ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ТЕКСТІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Мітіна Олена Михайлівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов
Одеський державний університет внутрішніх справ
olenamitina@ukr.net
orcid.org/0000-0001-8732-2421

Швелідзе Лідія Дмитрівна,
викладач кафедри іноземних мов
Одеський державний університет внутрішніх справ
908-7000@gmail.com
orcid.org/0000-0003-2291-5255

Корпус прецедентних феноменів являє собою певну парадигму вірцевих текстів національної культури, опанування якими є необхідним через соціалізацію особистості конкретної лінгвокультурної спільноти. Апеляція до таких текстів постійно відновлюється в межах певної спільноти, бо відображає шкалу ціннісних орієнтацій, моделі соціальної поведінки тощо. Переклад прецедентних висловлювань викликає деякі труднощі, адже він передбачає знання широкого контексту й культурного фону.

Саме таким висловлюванням і їх перекладу англійською мовою присвячена стаття, мета якої визначити методом опитування найбільш частотний і найбільш оптимальний варіант перекладу таких висловлювань, як Моя хата з краю, я нічого не знаю; Або пан, або пропав; Ще не вмерла України ні слава, ні воля; Козацькому роду нема переводу. Отже, новизна роботи зумовлена новизною досліджуваного матеріалу, а саме варіантами перекладу українських прецедентних фольклорних висловлювань англійською мовою. Основну проблему перекладу таких висловлювань становить їх національно-культурна специфіка, що містить не тільки опис певних звичаїв, подробиць побуту й культури, звичаї життя народу, а й ціннісну інформацію, за якою стоїть певний прецедентний текст (у нашому випадку – гімн України) чи прецедентна ситуація, історичні події тощо.

Результати дослідження дають підстави вважати, що етноспецифічні прецедентні висловлювання доречно перекладати калькуванням або описовим перекладом; більшість перекладачів схилилися до дослівного перекладу, використовуючи метод запозичення там, де стикалися з екзотизмами.

Висновки: етноспецифічні, національно-історичні прецедентні висловлювання більшою мірою перекладаються калькуванням, меншою – описовим перекладом. Фахівці обирають спосіб калькування, додаючи коментарі для роз'яснення (*As the Ukrainian proverb goes.../As the Ukrainians say...*).

Ключові слова: етноспецифічні висловлювання, перекладацький еквівалент, лінгвокультурологічна лакуна, безеквівалентна лексика.

PROBLEMS OF TRANSLATION OF UKRAINIAN PRECEDENT TEXTS INTO ENGLISH

Mitina Olena Mykhailivna,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Foreign Languages
Odessa State University of Internal Affairs
olenamitina@ukr.net
orcid.org/0000-0001-8732-2421

Shvelidze Lidiia Dmytrivna,
Lecturer at the Department of Foreign Languages
Odessa State University of Internal Affairs
908-7000@gmail.com
orcid.org/0000-0003-2291-5255

The corpus of precedent phenomena represents a definite paradigm of exemplary texts of national culture. Knowledge of these texts is a necessary condition for the socialization of the individual of a particular linguistic and cultural community. The reference to these texts has high frequency, since it reflects the value scale and models of social behavior. Translation of precedent texts possesses certain difficulties, as it implies knowledge of a broad context and cultural background.

This article is devoted to such statements and the purpose of it is, with the help of a survey experts, to determine the optimal options of the translation of such statements as Моя хата з краю, я нічого не знаю; Або пан, або пропав; Ще не вмерла України ні слава, ні воля; Козацькому роду нема переводу. Thus, the

novelty of the study is determined by the novelty of the material for the analysis – by the options of the translation of Ukrainian precedent statements into English.

The main difficulty of the translation is determined by the national and cultural specificity of the statements, which contain not only a description of customs, historical facts, features of everyday life and culture, but also valuable information containing precedent texts (for example, the anthem of Ukraine), precedent situations, etc.

The results of the research give grounds to believe that the best option of translation is calquing or description.

Most of the interpreters translate the statements verbatim and use borrowings when in the original exotisms are used.

Conclusions: *ethno-specific, national-historical precedent statements are translated in most cases by means of calquing, and less often by descriptive means. Specialists use word-for-word translation, adding comments and explanations, such as (As the Ukrainian proverb goes... / As the Ukrainians say...).*

Key words: *ethnospesific utterances, translation equivalents, linguocultural lacuna, non-equivalent vocabulary.*

1. Вступ

У межах монологікокультурної спільноти апеляція до прецедентного феномена означає те, що феномен обов'язково має бути зрозумілим співрозмовнику без додаткових коментарів, пояснень тощо. За прецедентним феноменом завжди стоїть певне уявлення про нього, яке є спільним та обов'язковим для носіїв конкретного національно-культурного менталітету. Конкретне уявлення про прецедентний феномен є інваріантом його сприйняття, яке допомагає феномену бути зрозумілим. Труднощі виникають, коли йдеться про міжкультурну комунікацію. Адже, контактуючи з чужою культурою (іншокультурним текстом), реципієнт сприймає її через призму своєї локальної культури, через що виникає нерозуміння специфічних феноменів незнайомої культури.

Кожна ситуація міжкультурного спілкування має свої особливості та правила перекладу. Причиною появи труднощів під час «переносу» фрагментів культури L1 на L2, причиною неадекватного розуміння реципієнтами незнайомої культури є специфічна структура національних культур комунікантів. Саме те, що не збігається в обох культурах, стає перешкодою для взаєморозуміння в процесі комунікації, потребує інтерпретації, коментарів.

Невід'ємним складником фонових знань, які необхідні представнику певної культури для успішної комунікації, є прецедентні феномени як лінгвокультурні лакуни, які становлять особливу складність під час перекладу. Порівнюючи лексичні системи двох і більше мов, науковці все частіше звертають увагу на лакуни, які виникають унаслідок національної та історичної самобутності нації. Українська дослідниця О.О. Селіванова вважає, що лакуни – базові елементи національної специфіки лінгвокультурної спільноти. Лакуни ускладнюють переклад текстів і сприйняття іншокультурними реципієнтами, тому що в них відсутні відповідники певних мовних одиниць, понять тощо (Селіванова, 2006: 684–685). Лакуни – пробіли, «білі плями» на семантичній карті мови, тексту або культури, які є

способами існування національної свідомості (Марковина, 2008: 4).

Розбіжності в мовах і культурах фіксуються на різних рівнях та описуються різними авторами різними термінами – «безеквівалентна лексика», «лакуни», «пробіли», «явище неперекладності», «порожні клітини», які є майже синонімічними (Карабан, 2003; Марковина, 2008; Манакін, 2012; Селіванова, 2006 та інші). Тридцять років тому науковці почали досліджувати феномен лакун. Саме теорія лакун є інструментом вивчення ступеня та характеру розбіжності образів свідомості й нерозуміння «чужої» культури.

Проте проблема перекладу прецедентних текстів, які є різновидами лінгвокультурних лакун, не є безвихідною. Засобами подолання проблеми лакунарності є застосування різних способів перекладу, пошук яких становить **актуальність** наукової розвідки, **мета** якої визначити за допомогою методу опитування оптимальні варіанти перекладу прецедентних висловлювань української культури англійською мовою.

Український дослідник В.М. Манакін розуміє безеквівалентність як «відсутність в одній із мов повних семантичних відповідників слів і фразеологічних одиниць, які є у іншій мові» (Манакін, 2012: 188). Ми дотримуємося такого тлумачення термінів «лакуна» та «безеквівалентна лексема»: безеквівалентна лексема – це лексична мовна лакуна, відсутність однослівного еквівалента того чи іншого поняття в мові L2 на певному етапі розвитку мови L2. Відсутність лексичних відповідників слів не означає ані неможливості передати його сенс у контексті (хоча б описово та не одним словом, а декількома), ані його неперекладності в майбутньому (Лакуни..., 2003: 187).

Отже, уналежнюючи безеквівалентну лексику до категорії лакун (яка є ширшою, ніж безеквівалентні мовні одиниці), у пропонованому дослідженні ми звернулися до лінгвокультурологічних лакун, а саме фольклорних прецедентних висловлювань (далі – ПВ), що є прислів'ями в нашому випадку. Матеріалом роботи стали чотири культурно-специфічні

українські ПВ – *Моя хата з краю, я нічого не знаю; Або пан, або пропав; Ще не вмерла України ні слава, ні воля; Козацькому роду нема переводу* – та відомості з 23 анкет. Наукові розвідки, які вже здійснено, головним чином стосувалися перекладу фразеологічного фонду мови, пошук еквівалентів ПВ залишався поза увагою українських науковців. Новизна роботи зумовлена новизною досліджуваного матеріалу, а саме варіантами перекладу українських прецедентних фольклорних висловлювань англійською мовою. Методологічною базою роботи є теорія міжкультурної комунікації та лакунологія, зокрема перекладацькі стратегії подолання проблеми лакуарності.

2. Теорія лакун

Сьогодні теорія лакун існує в загальному контексті мовної свідомості й міжкультурної комунікації та застосовується як інструмент дослідження:

1) ступеня й характеру розбіжностей образів свідомості учасників міжкультурної комунікації;

2) ступеня й характеру нерозуміння фрагментів вербального та невербального досвіду;

3) стратегій сполучення образів «своїх» або «чужої» свідомості під час вибору тактик досягнення розуміння «чужої» культури (Марковина, 2008: 4).

2.1. Прецедентність і лакуарність

У сучасному мовознавстві «прецедентний феномен» трактується як компонент знань, значення та зміст якого добре відомі представникам певної етнокультурної спільноти, актуальний і використаний у когнітивному й комунікативному планах, а розуміння текстів, що містять прецедентні феномени, ґрунтується на фонових та енциклопедичних знаннях адресатів (Захаренко, 1997: 92). Отже, до прецедентних належать такі феномени, які добре відомі всім представникам національно-лінгвокультурної спільноти; актуальні в когнітивному (пізнавальному та емоційному) плані; апеляція до яких постійно відновлюється в мовленні тієї чи тієї національно-лінгвокультурної спільноти. Проте, як правило, для представників інших лінгвокультур такі феномени є лакуарними.

Прецедентне висловлювання – завершена та самодостатня одиниця, яка може бути як предикативною, так і непередикативною. ПВ – складний знак, сума значень компонентів яких не дорівнює його сенсу: останній завжди ширший, ніж проста сума значень. До ПВ належать цитати з текстів різного характеру (цитати з художніх фільмів, фольклору), прислів'я та приказки (Захаренко, 1997: 86). Якщо фразеологізм є поширеним у тій чи тій культурі, частотним і знайомим усім носіям зазначеної лінгвокультури, ми можемо вважати його ПВ.

Загальновідомо, що кожна національна мова відображає світ у зв'язках і взаємодіях явищ, предметів, процесів. Лексико-семантичні зв'язки між словами передають «вектори» мислення (Маслова, 2001: 164). Внутрішні зв'язки в складній системі мови надають їй національний колорит, особливість. Порушення цих внутрішніх зв'язків призводить до збою комунікації.

Внутрішня структура ПВ часто дуже відрізняється від поверхневої, цим схожа з фразеологізмами та ідіомами. ПВ фольклорного характеру, так само як і фразеологізми або ж зв'язані, стійкі словосполучення, речення, як правило, мають або повністю, або ж частково переносне значення. Основною особливістю фразеологізмів, на думку багатьох сучасних дослідників, є невідповідність плану змісту плану вираження, що визначає специфіку фразеологічної одиниці, надає глибину та гнучкість її значенню (Руснак, 2010: 38).

2.2. Науково-теоретичні та практичні аспекти українсько-англійської комбінації перекладу фольклорних ПВ

Найголовніше для перекладача – вміння правильно виявляти фразеологізм – вислів, який логічно суперечить контексту, має переносне значення (Комиссаров, 1973: 95). Другою умовою після процесу розпізнавання фразеологізму є вміння аналізувати його мовленнєві функції. Фразеологізми мають певне стилістичне забарвлення (це можуть бути елементи високого, нейтрального, низького стилю, професійні й інші жаргонізми тощо). Важливим є переклад не стільки значення, а саме передача функції, яку він виконує в оригіналі (Комиссаров, 1973: 96).

Способи перекладу ідіом (фразеологічних зрощень) можна подати так, як і переклад слів, які позначають специфічні реалії. Тобто навіть за відсутності традиційного відповідника в L2 можливий близький за значенням варіант як конкретної та єдиної формули, так і фразеологічного цілого.

О.Ю. Дубенко відзначила, що в українсько-англійських комбінаціях перекладу фразеологічних одиниць можна простежити майже абсолютну тотожність приказок і прислів'їв в обох мовах: *Як миші kota не чують, то по хаті г'аздують/Kim за плім, а миші в танець – When the cat's away the mice will play; Який батько, такий син – Like father, like son* (Дубенко, 2004: 48–52).

Тематика українських та англійських прислів'їв загалом спільна, це – розмірковування про вічні філософські теми (людські взаємини, родинне життя, місце людини в суспільстві тощо). Найчисленнішими ПВ є прислів'я та приказки про дружбу й ворожнечу, любов і ненависть, мудрість і дурість, сім'ю, шлюб тощо. Проте не завжди будь-яке україномовне

ПВ можна перекласти аналогом, іноді необхідно застосувати описовий переклад, тобто інформація передається вільними словосполученнями: *любов зла – love is without reason*.

В.Д. Калиніна розрізняє чотири можливості перекладу фразеологізмів:

1. У мові L2 існує фразеологізм, який є ідентичним до оригіналу (він має таке ж значення, стилістичне забарвлення, однаково внутрішню форму), тобто є повними еквівалентами: *рука руку мие – one hand washes the other*.

2. У мові L2 існує фразеологічна еквівалентна одиниця з близьким значенням, стилістичним забарвленням, внутрішньою формою: *вовк в овечій шкурі – wolf in sheep's clothing*.

3. У мові-перекладі є стилістично-еквівалентна фразеологічна одиниця з близькою семантикою, але з іншою внутрішньою формою: *душі не чути в комусь – to keep smth in mint condition*.

4. У мові-перекладі є відповідне слово за семантикою і стилістичним забарвленням: *come to grips with – подолати, впоратися* (Калиніна, 2008: 98–99).

Отже, перекладати фразеологічну одиницю можна фразеологізмом або словом, яке має еквівалентний обсяг інформації. Проте інколи такі способи перекладу є неможливими. У мові L2 може не існувати таке слово (безеквівалентна лексема) або воно є, але з іншими стилістичними характеристиками. Саме в цьому випадку варто зазначити про такі способи перекладу, як описовий спосіб і спосіб калькування.

Велика кількість прислів'їв є етноспецифічними, адже вони складаються з етноспецифічних слів, наприклад: *Не усе ж то козак, що списа має – All are not soldiers that go to the war* (Карабан, 2003: 336).

В.І. Карабан і Дж. Мейс розрізняють такі прислів'я, як інтернаціональні (*Всі шляхи ведуть до Риму*) та етноспецифічні (укр. *Не вмер Данило, так болячка задавила*, образні (*Біда не сама ходить, а з собою ще й горе водить*) і необразні (*З неправдою світ пройдеши, та назад не вернешся*) (Карабан, 2003: 336).

Автори праці «Переклад з української мови на англійську мову» відзначають такі труднощі перекладу прислів'їв: 1) відсутність еквівалентного перекладу прислів'я в мові перекладу. Наприклад, в англійській мові відсутнє за змістом таке прислів'я, як *У городі бузина, а в Києві дядько*; 2) розбіжності в емоційній чи образній забарвленості. Наприклад, українське прислів'я *Дешева рибка, погана юшка* є образним, а його відповідник англійською *Cheapest is the dearest* є необразним прислів'ям; 3) етноспецифічність прислів'їв і розбіжності в національній забарвленості. Наприклад, українське прислів'я *Гречана каша сама себе хватить* через свою етно-

специфічність (у Великобританії така їжа не поширена) перекладається англійською *Each bird loves to hear himself sing*; 4) контекстуальна багатозначність (можливість неточного визначення значення прислів'я). Наприклад, українське прислів'я *Мовчанка – золото* може бути коментарем, наказом, проханням мовчати (Карабан, 2003: 337). Отже, можемо побачити, що переклад образних прислів'їв є нелегким, адже через свою образність вони є більш етноспецифічними.

Необразні українські прислів'я зазвичай мають необразні англійські відповідники та перекладаються легше (*Біда всьому навчить – Adversity is a good discipline*; *Що край – то звичай – So many countries, so many customs*).

В.І. Карабан і Дж. Мейс пропонують перекладати прислів'я такими способами:

1. Еквівалентним українським прислів'ям, що має те саме значення та образність: *Час – гроші. Time is money*.

2. Відносним моноеквівалентом (частковим образним відповідником):

а) з певними розбіжностями в образності: *Не pomoже мертвому кадило, а вороні мило – Crow is never the whiter for washing himself often*;

б) з повними розбіжностями в образності: *Наскочила коса на камінь – Diamond cut diamond*.

Переклад прислів'їв із повними розбіжностями в образності є найпоширенішим, адже більша кількість прислів'їв є етноспецифічними;

в) із частково відмінними граматичними характеристиками або лексичним складом: *Де чорт не зможе, там баба pomoже – Where the devil gives in, the woman wins. Не такий страшний чорт, як його малюють – The devil is not so black as he is painted. Ворон ворону око не виклює – Crows do not pick crow's eye*.

3. Необразним відповідником: *Де тонко, там і рветься – A chain is no stronger than its weakest link*.

4. Варіантним відповідником (коли перекладач вибирає одне з кількох еквівалентних прислів'їв): *За двома зайцями поженешся, жодного не впиєш – If you run after two hares, you will catch neither/all covet, all lose/Dogs that put up many hares kill none* (Карабан, 2003: 339).

5. Вільний переклад: а) калькування (дослівний переклад): *Не плюй у колодязь – доведеться води напиться – Don't spit in a well: you may have to draw water from it*. Застосовуючи спосіб калькування, перекладач часто наводить пояснювальний коментар (*As the Ukrainian proverb goes.../As Ukrainians say...*), щоб було зрозуміло, що читач має справу з іншомовним етноспецифічним прислів'ям;

б) описовий переклад: *Моя хата з краю – It is no concern of mine. It has (is) nothing to do with me* (Карабан, 2003: 342).

Отже, вміло використовуючи такі способи перекладу фольклорних ПВ, як пошук еквівалента, моноеквівалента чи застосування калькування або описового перекладу, можна мінімізувати труднощі, які можуть виникати через етноспецифічний характер ПВ. Перекладаючи фразеологізми, перекладач повинен оперувати не лише знаннями двох мов, а й уміти аналізувати стилістичні та культурно-історичні особливості тексту оригіналу й перекладу.

Залежно від способу та якості перекладу, фольклорні ПВ можуть зробити текст більш або менш емоційним, надати виразності, забезпечити відповідні самотутні культурні асоціації, стати кодом впізнання статусу тексту (співрозмовника, теми висловлювання, взаємовідношень між учасниками комунікації тощо). Правильна інтерпретація певного ПВ представником того чи того етносу залежить від способу перекладу, що є найважливішим для адекватного розуміння іншокультурного тексту.

3. Опитування як метод визначення оптимального варіанта перекладу

Щоб з'ясувати, як розв'язуються складні завдання перекладу українсько-англійських ПВ, ми провели опитування серед викладачів і студентів ОНУ ім. І.І. Мечникова, рівень англійської мови яких є В2/С1, і визначили, якими способами та як саме вони перекладають культурно-специфічні висловлювання. Інформантам (рідна мова яких українська або російська) було роздано анкети, де необхідно було зазначити освіту, рідну мову та рівень володіння англійською мовою (В2/С1). Загальна кількість анкет – 23; інформантів – 23 особи.

Серед нашого матеріалу – прецедентних висловлювань – три мовні одиниці уналежують до етноспецифічних фразеологізмів: *Моя хата з краю, нічого не знаю; Або пан, або пропав; Козацькому роду нема переводу*, де маємо безеквівалентні лексеми, що можна вважати екзотизмами, – *хата, пан, козацький*. Одне ПВ є цитатою з українського гімну – *Ще не вмерла України ні слава, ні воля*. Отже, національно-специфічні лексеми, які входять до складу ПВ та відображають унікальність певної культури (її символи), вважаємо національно-історичними ПВ.

Фольклорне висловлювання *Або пан, або пропав* – єдиний прецедент, який реципієнти переклали аналогом. Він сприймається як певний слоган, формула (*Neck or nothing. All or nothing. Everything or nothing. If yes, if no. Or win or lose. Swim fast or die. A king or a slave. All or none. No guts, no glory. No risk, no reward. Either a lion or a mouse*). Більшість варіантів

перекладу (20) характеризується перекладами стандартними мовними формулами та асоціаціями. Один перекладацький варіант є латинським еквівалентом *Aut Caesar, aut nihil*. Описовий переклад передбачає інтерпретацію ситуації однієї культури через призму своєї (*My house is not here, I know nothing. My home is there*). ПВ *Або пан, або пропав* описує ситуацію, що є когнітивно-універсальною, саме тому, незважаючи на лексему *пан*, перекладачі зберегли головну функцію, зміст висловлювання, знайшовши аналог в англійській лінгвокультурі.

Більшість реципієнтів (64%) надали переклад *Моя хата скраю, я нічого не знаю* описовим способом: *My house is not here, I know nothing; My home is there, I know nothing; My house is aside I know nothing; My home is far away – I don't know anything; My house is on the very brick, I do not know anything; My house is on the very brick, I do not know anything*.

65% реципієнтів надали переклади *Козацькому роду нема переводу* також описовим способом: *Cossack family has no end; No end to Cossack kin; No end of Kossack's kin; There is no end of Kozak kin; There is no end of the generation of Kozaks; Kozak kin hasn't got the end; Kozak kin has no end; Cozzak race has no end; There is no end to the clan of kossacks*.

За результатами дослідження найбільша кількість реципієнтів (65%) переклали ПВ *Ще не вмерла України ні слава, ні воля* способом калькування: *Hasn't yet died neither glory nor freedom of Ukraine; Ukraine has not died yet neither glory nor freedom; Ukraine has not died yet, no glory, no freedom; Ukraine has not died yet, nor its glory, nor its freedom; Ukraine is not yet dead, nor its glory and freedom; Ukraine hasn't died yet, ni fame, ni will; Ukraine hasn't died yet and her honor and freedom too; The glory and the will of Ukraine haven't died yet; The glory and the freedom of Ukraine has not yet died*.

4. Висновки

За результатами експерименту можна резюмувати, що національно-історичні ПВ здебільшого перекладаються калькуванням та описовим способом, крім *Або пан, або пропав*, де найчастіше респонденти обирали переклад-аналог. Отже, когнітивно-універсальні ПВ здебільшого перекладаються завдяки підбору еквівалента-аналога, який передбачає інтерпретацію ситуації однієї культури через призму своєї. Калькування тут не потрібне, адже зміст таких фольклорних ПВ є універсальним, бо існують певні загальноновідомі (побутові) ситуації, кожний етнос має свої способи опису такої ситуації.

Етноспецифічні, національно-історичні ПВ більшою мірою перекладаються калькуванням, меншою – описовим перекладом.

Аби «відчути» культурну специфіку, варто зберегти колорит слів за допомогою калькування, навіть власне запозичення. Описовий переклад можна застосувати тоді, коли калькування призводить до буквалізму й повного нерозуміння адресата, хоча ми рекомендуємо перекладати етноспецифічні ПВ способом калькування, додаючи коментарі для роз'яснення (*As the Ukrainian proverb goes.../As the Ukrainians say...*). Отже, етноспецифічні ПВ респонденти перекладали й калькуванням, й описовим перекладом, більшість перекладачів схилялися до дослівного перекладу, використовуючи метод запозичення, де стикалися з екзотизмами.

Отримані результати дослідження можуть бути використані в подальшому розробленні теорії перекладу, лакунології, зокрема особливостей і способів перекладу українсько-англійських прецедентних висловлювань. Результати дослідження можуть бути застосовані під час створення двомовних українсько-англійських словників фразеологізмів як ілюстративний матеріал на заняттях з теорії та практики перекладу, у процесі викладання англійської мови тощо. Перспективами дослідження вважаємо проведення аналогічних опитувань адресатів перекладу щодо інтерпретації, розуміння носіями L2 прецедентних текстів задля з'ясування рівня адекватності перекладацьких варіантів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дубенко О.Ю. Англо-американські прислів'я та приказки. В.: Нова Книга, 2004. 416 с.
2. Прецедентное высказывание и прецедентное имя как символы прецедентных феноменов / И.В. Захаренко, В.В. Красных, Д.Б. Гудков, Д.В. Бугаева. *Язык, сознание, коммуникация*. Вып. 1. Москва, 1997. С. 82–103.
3. Калинина В.Д. Теория и практика перевода. Москва: РУДН, 2008. 179 с.
4. Карабан В.І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову: навч. посіб.-довід. для студ. вищих закладів освіти. В.: Нова Книга, 2003. 608 с.
5. Комиссаров В.Н. Слово о переводе (Очерк лингвистического учения о переводе). Москва: Междунар. отношения, 1973. 214 с.

6. Лакуны в языке и речи: сборник научных трудов / под ред. проф. Ю.А. Сорокина, проф. Г.В. Быковой. Б.: Изд-во БГПУ, 2003. 257 с.
7. Манакин В.М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 288 с.
8. Марковина И.Ю. Культура и текст. Введение в лакунологию. Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2008. 144 с.
9. Маслова В.А. Лингвокультурология. Москва: Академия, 2001. 208 с.
10. Руснак І.С. Український фольклор. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 304 с.
11. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. П.: Довкілля-К, 2006. 706 с.
12. Сорокин Ю.А., Марковина И.Ю. Опыт систематизации лингвистических и культурологических лакун. *Лексические единицы и организация структуры литературного текста*. Калинин: Изд-во Калининск. гос. ун-та, 1983. С. 35–52.

REFERENCES:

1. Dubenko O.Yu. (2004). *Anhlo-amerykanski pryslivia ta prykazky* [Anglo-American proverbs and sayings]. V.: NOVA KNYHA, 416 p.
2. Zaxarenko I.V. (1997). *Precedentnoe vy'skazyv'anie i precedentnoe imya kak simvol'y precedentny'x fenomenov* // *Yazyk, soznanie, kommunikaciya*. Vy'p. 1. [Precedent statement and precedent name as symbols of precedent phenomena// *Language, consciousness, communication*. Ed.1]. M., P. 82–103.
3. Kalinina V.D. (2008). *Teoriya i praktika perevoda* [Theory and Practice of Translation]. M.: RUDN, 179 p.
4. Karaban V.I. (2003). *Pereklad z ukrainskoi movy na anhliisku movu*: [Translation from the Ukrainian language into English]. V.: NOVA KNYHA, 608 p.
5. Komissarov V.N. (1973). *Slovo o perevode* (Ocherk lingvisticheskogo ucheniya o perevode) [Word on translation (Essay on linguistic translation teaching)]. M.: Mezhdunar. otnosheniya, 214 p.
6. *Lakuny v yazy'ke i rechi: Sbornik nauchny'x trudov pod red. Prof. Yu.A. Sorokina, prof. G.V. By'kovo* (2003). [Lacunae in the language and speech]. B.: Izd-vo BGPU, 257 p.
7. Manakin V.M. (2012). *Mova i mizhkultura komunikatsiia* [Language and intercultural communication]. K.: Akademiia, 288 p.
8. Markovina I.Yu. (2008). *Kul'tura i tekst. Vvedenie v lakunologiyu* [Culture and text. Introduction to lacunography]. M.: GE'OTAR-Media, 144 p.
9. Maslova V.A. (2001). *Lingvokulturologiia*. [Lingvo-culturology]. M.: Akademiia, 208 p.
10. Rusnak I.Ye. (2010). *Ukrainskyi folklor*. [Ukrainian folklore]. K.: Akademiia, 304 p.
11. Selivanova O.O. (2006). *Suchasna linhvistyka: terminologichna entsyklopediia* [Modern linguistics: Terminology encyclopedia]. K.: Dovkillia, 706 p.
12. Sorokin Yu.A. (1983). *Opy't sistematzacii lingvisticheskix i kul'turologicheskix lakun*. // *Leksicheskie ediniy i organizaciya struktury' literaturnogo teksta*. [The experience of systematizing linguistic and cultural lacunae // *Lexical units and the organization of the structure of the literary text*]. K.: Izd- vo Kalininsk. gos. un-ta, P. 35–52.